

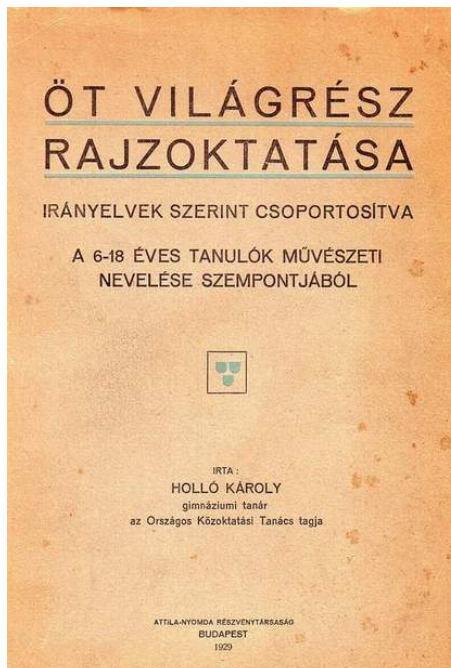
Muhi Sándor

London, 1851. – Prága, 1928. – Párizs, 1931.

(A rajztanítás mérőföldkövei)

Aki azt gondolja, hogy a rajztanítás jelentősége, fontossága az utóbbi évtizedek találmánya, annak szíves figyelmébe ajánlom Holló Károly: *Öt világrész rajzoktatása* (Attila-Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1929) című könyvét.

Holló (Háberditz) Károly római katolikus főgimnáziumi rajztanár volt Kolozsváron. A születése és halála adatait nem ismerem. Azt tudom róla, hogy 1893–1897 között volt a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatója. Fialtanárként 1902-ben kiállítást rendezett tanítványai munkáiból, és a továbbiakban részese volt azoknak a harcoknak, melyek a XX. század első éveitől az iskolai rajzoktatás szükségességét, fontosságát hirdették.

Felzárkózási kísérletek Romániában

Természetesen bennünket ugyanolyan mértékben érdekel ebből a korból a román rajztanítás is. Erről Holló Károly is tesz említést, de még többet elárul róla Florența Pretorian könyve (*Desenul liber și noile metode*. Tipografia Bucovina, București, 1934), amelyet 48 illusztrációs lappal egészített ki. Florența Pretorian (1902–1948) rajztanár, festőművész ebben az időszakban szintén fiatal, mindössze 29 éves volt, 1926-ban még akadémistaként látogatta a nagybányai szabadiskolát.

A francia példa

A szerzőre nagy hatással volt könyve megírásában egy 1931-es párizsi rajzkiállítás, amelyen megcsodálta a francia tanulók könnyed, kifejező, sokoldalú ismeretekről tanúskodó, érzékeny munkáit. Arról tudósít, hogy a francia

gyermekek vázlatfüzettel járnak be a múzeumokat, Párizs festői negyedeit, de ugyanakkor a leghétköznapibb tárgyakat is képesek jó megfigyelőképességgel és művészi érzékenységgel megjeleníteni.

Nincs ez másképpen napjainkban sem. Amikor 2008-ben a Louvre-ban jártam, több tanulócsoporthal, de felnőttekkel is találkoztam, akik a helyszínen rajzoltak. Nem fotóztak, hanem rajzoltak, és ez nagy különbség, hiszen a fotó tárgyilagosan rögzít, a rajz érzékennyé, emberivé, egyénivé formálja a látottakat.

Előfutárok

Könyvében (amely lényegében egy bővebb tanulmány) megjegyzi, hogy már a párizsi kiállítás előtt is történtek erőfeszítések, kísérletek a rajztanítás megreformálására Romániában, ő az elődök közül Marin Biciulescu, N. N. Tonița (Tonitza), Apostol Culea, Em. Bucuța neveit említi meg. Kíváncsian tanulmányoztam át munkája könyvészeti részét, engem ebből elsősorban a hazai szerzők nevei, munkái érdekeltek. 38 címet tartalmaz a bibliográfia, nagy részük XX. századi, de található közöttük XIX. századi írás, könyv is. A szerzők döntő többsége francia, öt romániai szakember nevével is találkoztam, sajnos nem minden forrásmunka mellett látható a megjelenés éve. Ezek a következők: Biciulescu (M). *Desenul și modelajul la copii*. (C. Românească), Pârlog (C.). *Psihologia desenului*, Pertrescu (I.C.). *Metode pentru studiul individualității*, Sadoveanu (I.). *Educația nouă*, Tonița (N. N.). *Metode pentru copii*. Curentul. 2 Aprilie 1931.

Megjegyzí, hogy a fentiek a rajztanítást nemcsak írásokkal, hanem versekkel, kiállításokkal is népszerűsítették. Ezek az erőfeszítések a húszas években még elszigetelt jelenségek voltak, és a képzőművészeti tevékenység alatt lényegében országosan még a mintalapok másolását értették. Véleménye szerint Románia még távol állt attól, hogy saját módszerekről beszélhessünk. Addig is, amíg ez kialakul, arra bűzdítja a kollégáit, hogy külön-külön kísérletezzék ki azokat a tanítási módokat, amelyek a tevékenység megszeretéséhez és lelkes, hasznos, eredményes műveléséhez vezethetnek.

Interdiszciplinaritás

A francia módszerrel kapcsolatban megemlíti, hogy az ábrázolás, megjelenítés itt nem korlátozódik a rajztanításra, hanem valamennyi tantárgynál jelen van. Az elméleti részeket, jegyzeteket a francia tanuló szinte minden alkalommal vázlatokkal, rajzokkal egészíti ki.

Megállapítja, hogy a tanulók maximális szabadságot élveznek ebben, a tanár szerepe arra korlátozódik, hogy fenntartsa, fokozza érdekes témákkal, feladatokkal, bátorítással, dicsérettel a tanulók lelkesedését.

Illusztrációk, korszerűség

Míntha ma fogalmazták volna meg a fenti sorokat, pedig azóta 80 év telt el. Érdekes, értékes a kötet illusztrációs anyaga is. Köztudott, hogy ebben az időszakban a képek reprodukálása rendkívül körülményes és költséges volt, ennek ellenére ebben a kiadványban 48 oldalnyi illusztráció található, amely a kötet több mint felét jelenti. Mit üzen ezzel számunkra a szerző? Azt, hogy egy alapvetően vizuális jellegű tantárgy esetében megkerülhetetlen a gazdag illusztrációs anyag, amelyben francia és romániai tanulók munkái láthatóak.

A szerző a reprodukciókat életkor szerint csoportosította, az óvodától az érettségig. Néhány kép utal a tantárgyak közötti kapcsolat fontosságára, valamint a népművészet ismeretének, mint kiindulópontnak, ihletforrásnak a szerepére is.

Ha nem sajnáljuk az időt és alaposan áttanulmányozzuk a kis kötetet, rá fogunk döbbsenni, hogy ez a látásmód a maga idejében annyira modern, újszerű, bátor lehetett, hogy konzervatív gondolkodásmódú szakmai körökben súrolhatta az eretnokség határát.

Elakadt, megfeneklett kísérletek

Nem az a gond ma sem, hogy Romániában nincsenek tehetséges, áldozatkész, modern gondolkodású, bátor pedagógusok, hanem sokkal inkább arról van szó, hogy a vezetőink nem elég érettek, tájékozottak és motiváltak ahhoz, hogy mindezt felismerjék, és mindent megtegyenek azért, hogy ezek a gondolatok, meglátások széles körben elterjedjenek, közkinccsé váljanak. Miért halad nálunk minden olyan nehézkesen a tanügyi berkekben? Azért, mert a minisztériumokban, tanfelügyelőségeken nem kiváló szakemberek, hanem pedagógusokból átvedlett politikusok, jobb esetben bürokraták dolgoznak, akik számára a saját pozícióik, előnyeik megőrzése sokkal fontosabb a reformnál.

Nem csoda, hogy a francia képzőművészet, rajztanítás folyamatosan példaértékű volt Románia számára. A kérdés az, hogy a tőlük átvett, lemásolt tantervek, módszerek, az egész szemlélet miért nem hozta meg a szülőhazájához hasonló eredményeket nálunk is? A válasz rendkívül egyszerű és lehangoló. Soha, sehol sem vezethető be sikerral olyan módszer, amely nincs előkészítve, amelynek sikerre vívéséhez hiányoznak a megfelelő feltételek.

Az 1975-ös reformkísérlet

1975-ben magam is tanúja, pontosabban fogalmazva szenvedő alanya voltam egy ilyen előkészítetlen reformkísérletnek, amely úgy szakadt ránk, rajztanárookra, mint a villámcsapás, és amely, úgy tűnik, máig akadozik. A szorgalmazók

közül mindenki az új módszer előnyeit ecsetelte akkortájt, de arról egyetlen szó sem esett, hogy hiányoznak hozzá a megfelelően képzett szakemberek, rajztermek, szakkönyvek, eszközök, hogy a kulturális, képzőművészeti, iparművészeti hagyományokról, gazdasági háttérrel ne is beszéljünk. A másként, hagyományos, konzervatív módon képzett idősebb rajztanároktól azt várták, hogy egyik napról a másikra az új tanítási mód hirdetőivé, élharcosaivá váljanak annak ellenére, hogy sokan közülük azt sem értették igazán, hogy miről is van szó.

Egy idős kollégám, aki pedagógiai líceumban tanított, valamikor a hetvenes évek végén meglátogatott, és aprólékosan elmagyaráztatta velem az új tanítási mód lényegét. Türelmesen végighallgatta a hosszas és lelkes fejtegetéseimet, megnézte az általam mutatott könyveket, rajzokat, aztán ennyit fűzött hozzá: ehhez én már öreg vagyok, még van öt évem a nyugdíjig, addig úgy tanítok, ahogy eddig is tettem. Ez alatt az öt év alatt még hozzávetőlegesen 150 tanítónő végezte el a képzőt, és tanítja talán a mai napig ugyanúgy a rajzot, ahogyan azt annakidején a különben jól képzett, jó szándékú, de a változásokról, a szemléletváltásról alaposan lekészt kollégámtól elsajátította. Az igazi gond akkor kezdődik, amikor a fenti tanítónők tanítványait a negyedik osztály végzetével egészen más módon próbálja irányítani egy olyan tanár, aki a reform elkötelezett híve.

Prága, 1928.

Miről számol be bővebben Holló Károly az *Öt világrész rajzoktatása* című könyvében? Többek között arról, hogy Prágában 1928-ban rendezték meg a Nemzetközi Rajzoktatási Szövetség VI. Kongresszusát. Ez azt jelenti, hogy 1928-ban már volt Nemzetközi Rajzoktatási Szövetség, amely az első világháború előtti időkben, már a múlt századfordulón tarthatta első kongresszusát.

Milyen felépítésű, összetételű, volumenű volt ez a szövetség? Prágában 32 nemzet küldötte gyűlt össze, és ahol 100 bejelentett előadást tartottak. A felolvasók és hozzászólók között jelen voltak az elemi iskolai, felső elemi iskolai tanítók, rajzszakos tanárok, valamint a különböző iskolatípusok, egyetemek, szakiskolák tanárai, tanító és nem tanító művészek, tanárok, pedagógusok, filozófusok, esztéták, művészettörténészek.

Egy felsőiskolai mérnök-tanár ezen a kongresszuson fogalmazta meg az egyik alapkérdést: Voltaképpen mi a rajztanítás? Szerinte a tevékenység két csoportra osztható: a mértani konstruktív rajzra, amelynél a pontosság, az értelem, a gyakorlati hasznosság a döntő, és a látszat szerint kialakított szemléleti rajzra, amelynél a megfigyelés nevelése és az érzelmek a fő tényező. Mivel mindkettő szükséges, arról lehet csak szó, hogy milyen változatban és mennyit kell ebből is, abból is beilleszteni a tantervbe?

Az angol, francia, német, magyar példákon felbuzdulva

Milyen szerepet játszott az országok kulturális, gazdasági életében a rajztanítás jó évszázaddal ezelőtt? A jelentőségét az európai nemzetek közül elsőként az angolok ismerték fel, és a XIX. század közepe táján bevezették a rajztanítást az iskolákban. Kicsit később, az angol példán felbuzdulva ugyanígy jártak el a franciák és a németek is. Fordulópont volt ezen a területen az 1851-es londoni kiállítás.

Mint kuriózum megemlíthető, hogy a francia rajzszakos tanárok kezdetben a tanárképzésben még Magyarországot állították követendő példának a kormányuk elé, mivel Budapesten a mintarajziskola, a tanár- és művészképzés 1871-től létezett. A franciás találékonyság, könnyedség azonban rövid idő alatt azt eredményezte, hogy ők lettek Európában a terület éllovasai. A szerző szerint a francia gazdasági, ipari sikerek többek között a rajztanítás helyesen választott módszereinek is köszönhetőek.

Mi a titka a francia módszernek?

Ők ugyanarra tették a hangsúlyt a rajztanításban, mint mi a harmadik évezred elején: a gyermeki fantáziát, az alkotóerőt, a kezdeményezőkétséget növelő tevékenységekre.

Ezzel párhuzamosan – még az első világháború előtt – megkezdődött Franciaországban a gyermekrajzok alapos, átfogó tanulmányozása, amely a későbbiekben az oktatás egészére kihatott. A rajz révén sikerült közelebb kerülniük ugyanis a gyermek világához, gondolkodásmódjához, ahogyan ennek olvasatával lehetett legkönnyebben felvázolni, körvonalazni a tanuló személyiségét is. Ekkor formálódott, kristályosodott ki az a néhány alapelv, amely kis módosításokkal máig érvényes.

Interdiszciplinaritás, kreativitás, kezdeményezőkétség minden területen

Már ezekben az években szó esik a rajztanítás hangsúlyozottan interdiszciplináris jellegéről (akkor még így hívták: a koncentráció elve), valamint a kezdeményezőkétség, kreativitás, egyéni megoldások bátorításáról, amelyet száz éve az „önálló munkára való nevelés” elvének neveztek.

Felismerték, hogy a tanügy, ennek keretében a rajztanítás stratégiai jelentőségű a jövő szempontjából. Ezt így fogalmazták meg: „Az a nép fog vezetni a jövőben, melynek nevelésében a fenti feltételek érvényesülnek, mert cselekvőképessége fejlett, és ezért a továbbtanulásra, a haladásra mindig alkalmas lesz.” A fentiekből nyilvánvaló, hogy számukra a tanítás egésze döntő, meghatározó jelentőségű. Ehhez hasonlókat felénk máig hallani, különösen a választások

idején, a különbség talán annyi, hogy a szavakon túl ezt a pedagógusokon kívül senki sem veszi komolyan.

Az első világháború utáni években minden állam új tanterveket dolgozott ki, és ennek kapcsán, ennek keretében a rajztanítás terén is tovább folytatódtak a kísérletek.

Kár, hogy nincsenek illusztrációk

Holló Károly könyvecskéjéből (mindössze 82 oldalas) megismerhetjük a különböző országok rajztanítását ebben az időszakban. A kiadvány nem tartalmaz bibliográfiai utalásokat, ami azt jelzi, hogy ez a könyv lényegében a kongresszusi anyagok fordítása, átdolgozott ismertetése.

Sajnos nincs illusztrációs anyag, és ez nagyon hiányzik. Ha belegondolunk, hogy ennek elkészítése milyen technikai, anyagi és szakmai felkészülést igényelt a két világháború közötti időszakban, akkor ez valahol érthető. Mekkora nyereség lett volna, ha nem csak elvileg, rövid leírások segítségével, hanem konkrét példák, rajzok, festmények, kézimunkák alapján sikerült volna megismerni az akkori legfontosabb irányelveket, azok konkrét megvalósításait.

Mi újság a nagyvilágban?

Az alábbiakban a különböző országok rajztanításával kapcsolatban szeretnék bemutatni a könyv alapján néhány jellemző részletet. Kínosan vigyáztam arra, hogy lényegretörő, egyszerű tényeket közöljek a nyolcvan évvel ezelőtti állapotokról, talán így akad olyan kolléga is, aki végigolvassa a leírtakat.

Steinbeck írja: „A múltunk nélkül, honnan tudhatnánk, kik vagyunk?“. Szerintem minden pedagógusnak kötelessége lenne, legalább kivonatos formában, megbízható forrásmunkák alapján a saját tantárgya múltját megismernie.

A múlttal akkor érdemes foglalkozni, ha az a mának is üzen, a könyvészeti utalásokat pedig akkor tartom szükségszerűnek, ha van mire utalni. Egy eredeti írást idétlenség lenne a tudományosság látszata miatt teletűzdelni utalásokkal, még akkor is, ha ez egyeseknek hiányzik. Olyan ez, mint a „paradigma“. Minél többet hangoztatják, annál gyanúsabbá válik az aki emlegeti.

Japán

Ebben az időszakban heti két órás Japánban a rajztanítás. A szerző kifogásolja, hogy a japán gyermekrajzoknak nem sok közük van a jellegzetes nemzeti festészeti hagyományokhoz, szerinte ezek bármelyik európai iskolában készülhettek volna. A japánok ezen az úton szerették volna tanulóikat a nemzetközi barátság, integrálódás felé vezetni, és mint köztudott, ez a módszer az

ipar területén bevált. A művészetnek, kultúrának úgy tűnik, hogy továbbra is szüksége van a helyi, nemzeti hagyományokra, jellegzetességekre.

Magyarország

Magyar rajzoktatásról 1862-től beszélhetünk, az 1851-es londoni kiállítás hatására vezették be. 1868-ban már szabadkézi rajzot, művészettörténetet is tanítottak térségünkben. A heti két órás rajztanítás első két évében szabad feladatokból, a következő két évben szabadkézi rajzból, pontosabban lapminták másolásából állt. A felső osztályokban egy ideig szinte megfeleltek a rajztanításról. Ezt korrigálandó vezették be a görögpótló rajzot, amelyet a tanulók kb. 75 százaléka választott az V–VIII. osztályokban. Az itteni rajztanítás legfőbb erénye az, hogy fejlődőképes, rugalmas tantervre épül. A prágai kiállításon Magyarország nem vett részt, a kongresszuson is csak megfigyelői voltak.

Dánia

A dán rajztanítás szinte ugyanolyan szerkezetű, mint a magyar, a célkitűzései is hasonlóak. 14 éves kortól a tanulók itt is, a magyar görögpótló rajzhoz hasonlóan, természet utáni rajzokat és gipszöntvények utáni másolatokat készítenek. Heti kétórás tantárgy.

Jugoszlávia

Itt is – mint általában – heti kétórás rajztanítás zajlik. A beküldött munkák a prágai kiállításra jórészt az elcsatolt területekről érkeztek, tehát nagyon hasonlítottak a magyarországiakhoz. Az elemi iskolákban úgynevezett illusztratív (figuratív, képzelet utáni) rajzokat készítenek, alkalmazzák a délszláv jellegzetes motívumokat, ornamentikát is díszítő rajzaikon.

Franciaország

A hivatalos rajztanítás a természet ábrázolásán alapszik, és a művészeti (nem geometrikus) irány felé törekszik. Kiállításuk úgy hatott Prágában, mintha azt szerették volna elhítenni a világgal, hogy minden francia tanuló művész. Franciaországban 11–15 éves korig minden tanuló 2 órás rendes, ezután 2 órás rendkívüli rajz- és művészettörténeti oktatásban részesül, pontosan körvonalazott, jól felépített tanterv szerint. Itt idézném az 1925-ös párizsi kongresszus egyik francia javaslatra megfogalmazott határozatát: „a rajzolás ne tekintessék többé kedvtöltésszerű foglalkozásnak, mellékes tantárgynak, és hogy elbírálása a többi tantárgyhoz hasonlóan történjék.”

Holló a francia rajztanítás egyik hiányosságaként említi meg, hogy kissé rendszerezetlen, és emiatt nem minden szinten igazán eredményes.

Románia

Ez az ország kétórás rajztanítással alkalmazkodott 1928-ban a francia példához, ezért tanterve (és nem a gyakorlat) ekkor már a természet utáni rajzolás elvén állt. Felkészületlensége miatt Románia sem vett részt a prágai kongresszuson.

Anglia

A britt birodalomban a rajzoktatást művésziileg képzett tanerők végzik, az óvodások, iskolások 4–15 éves korig általában heti két órában tanulnak rajzot. Fontos jellemző, hogy a rajztanítás szoros kapcsolatban áll a kézimunka-oktatással. A tanárképzés 4 éves, és a természet megfigyelésén alapul. A prágai kongresszusra reagálva az angol rajztanárok jellemző módon úgy döntöttek, hogy a továbbiakban is hűek maradnak hagyományaikhoz, önmagukhoz, mert számukra ez a legmegfelelőbb, legkényelmesebb álláspont.

Olaszország

Olaszország sem vett részt a kongresszuson, mert az új tanterve csak 1927-ben lépett életbe, ezért nem jutott elegendő idő a méltó felkészülésre. A rajzot itt is heti két órában tanították akkor. Ez a természet megfigyelésén, de nem pontos másolásán alapult. A túlzásoktól mentes kísérletezés jellemezte ezekben az időkben a rajztanítást Olaszországban.

Amerikai Egyesült Államok

Meglehetősen gyenge, államonként is különböző színvonalú munkákkal jelentkeztek ebből az országból a kongresszusra, a rajztanításnak itt még kísérletező, és nem példaértékű jellege volt. A legrégebbi Művészeti és Iparművészeti Főiskola az USA-ban, Bostonban, 1873-ban alakult, két évvel később, mint Magyarországon. A prágai kongresszus idején az amerikai szakemberek legfőbb gondja az volt, hogy a művészeti nevelés nagyobb jelentőséget kapjon az általános iskolákban is.

Németország

Bár hivatalosan nem vettek részt a kongresszuson, a prágai kiállításon mégis szerepelt három, nem állami iskola munkákkal. Németországban 1929-től dolgoznak az új tanterv alapján, a rajztanítás itt is heti két órában zajlik, Holló szerint Magyarországhoz képest lényegesen alacsonyabb szinten. Az oktatásban több irányelv is érvényesül, az egyik ezek közül a műterem oktatás (természet utáni rajz), amelynek sikere a németek szerint elsősorban a tanárképzés minőségén múlik.

Ausztria

Ausztriában fontos tantárgy a rajztanítás, az elemi iskolákban heti 3–5 órában tanítanak rajzot és kézimunkát, egyes polgári iskolákban heti három órát is szánnak erre. Hibaként említhető meg, hogy nem fektetnek megfelelő hangsúlyt a természet formáinak megfigyelésére és visszaadására, és így a rajztanítás elszakad a gyakorlati élettől, tehát kevés lehetőség nyílik a tanultak alkalmazására a gyakorlatban.

Lengyelország

Itt a legtöbb iskolatípusban 6–16 éves korban heti kétórás rajztanítás zajlik. A látottak alapján a szerző megállapítja, hogy a lengyel rajztanításnak egyelőre még sok bepótolnivalója van a megfigyelőképesség fejlesztése, a természet utáni rajz területén. Az egész tanítást bizonytalan eredményekkel kecsegtető kísérletezésnek minősíti.

Szovjetunió

Ez az állam nem vett részt a kongresszuson, a kiállításra sem küldött anyagot. Holló szerint hibás, propagandisztikus tanterv szerint dolgoznak a proletár internacionalizmus szellemében, tagadva a nemzeti sajátosságokat, az ornamentika szükségszerűségét, az egész tevékenységükre a lélek nélküli bizonytalanság a jellemző.

Kanada

A 6–16 éves tanulók rajztanítására Kanadában ezekben az években a francia befolyás a jellemző, de ez meglehetősen bizonytalan irányelvek szerint zajlik – jegyzi meg a szerző. A tanárképzés itt is négyéves időtartamú.

Svédország

Szabályozott, átgondolt, pragmatikus rajztanítás folyik heti két órában ebben az országban. Nagyon hasonlít a szerkezete a magyar rajztanításéhoz, de a szerző szerint a svédok biztosabb alapokon állnak és jóval előbbre jutottak. Lényege a természet ábrázolása, eredményei közvetlenül befolyásolták az ország nemzetközi gazdasági sikereit is.

Rajztermék, szertárak, munkafeltételek

A fenti példákat természetesen a teljesség igénye nélkül soroltam fel, azzal a céllal, hogy áttekintést nyerhessünk a két világháború közötti rajztanítás állapótáról. A legfontosabb, hogy a legtöbb nemzet által elfogadott alapelv a természet alapos megfigyelésére és visszaadására épülő tanítási módszert szorgalmazza a

mintalapok másolása helyett, ilyen értelemben a magyar rajzoktatás számára ez a találkozónak nem sok újat nyújtott.

Érdekes elkondolkodnunk ma is azon, hogy ez a kongresszus milyen feltételek biztosítását tartotta fontosnak az új tantervek megvalósításában. Már akkor nyilvánvaló volt, hogy egy speciális eszközöket, felszereléseket igénylő tevékenységet nem lehet közönséges osztálytermekben eredményesen művelni, hanem erre a célra speciálisan kialakított rajztermekre van szükség. A termekben feltétlenül kellene a fényt szabályozó függönyök, megfelelő lámpák, jól és korszerűen felszerelt szertárak gipszmintákkal, mintalapokkal, szemléltetőanyagokkal, reprodukciókkal stb.

Mi a helyzet ma?

Mi valósult meg máig a fentiekből? Hány iskolának van megfelelően felszerelt rajzterme, amelyben biztosítottak az alapvető körülmények: a megfelelő bútorzat, fényviszonyok, szemléltetők, mosdókagylók?

Hogyan állunk a tanárképzéssel, amely a Prágai Kongresszus egyik kulcsproblémája volt? Hány romániai iskolában tanítják képesítetlen pedagógusok a képzőművészeti nevelést csak azért, mert esély sincs arra, hogy egy átlagos létszámú általános iskolában egy teljes katedra összejöjjön. Egyáltalán mi a helyzet az óraszámokkal egy olyan időszakban, amelyben a vizuális kommunikáció egyre nagyobb hangsúlyt kap, domináns jellegűvé válik világszerte?

A válasz egyszerű: pocsékul állunk. A mai 6–16 éves tanulóknak feleannyi rajzórája van Romániában, mint száz évvel ezelőtt. Tantervek természetesen vannak, de hányan értik, hányan tesznek erőfeszítéseket annak érdekében, hogy érdekes, aktivizáló, változatos módon, a mai világ elvárásaihoz, követelményeihez állandóan igazodva dolgozzanak?

Megválaszolatlan kérdések

Egyáltalán mikor tartottak az egységesülő Európában olyan kongresszust, mint a háborútól sérült, újraosztott, gazdasági válsággal küzdő kontinensen, Prágában a két világháború között?

Beszélhetünk ma egységes európai irányelvekről a rajztanítás területén? Kiváló vezetőink közül vajon hányan tudják még, hogy a jól megalapozott rajztanítás ma is komoly hatással lehet egy ország gazdasági életére, fejlődésére? Létezik-e még a Nemzetközi Rajzoktatási Szövetség, és ha igen, kik járnak a kongresszusaikra, mert az általam ismert kollégák még hírből sem hallottak róla.

Vajon a tanfelügyelőink, minisztériumi tisztviselőink, kulturtanácsosaink ismerik-e legalább a harmincas évek szintjén azokat az alapvető elvárásokat, amelyek nélkül nincs, nem lehet előrelépés? Ha nem ismerik, akkor vajon miért nem fordulnak azokhoz, akik tudnak ezekről?

Kérdés, kérdés hátán, csupa megválaszolatlan kérdőjel, amelyre a mai körülményeket, tanügyi vezetőinket, politikusainkat ismerve esély sincs arra, hogy választ kapjunk.

Florența Pretorian szavaival élve

Mire buzdíthatom ma, 2010-ben, nyolcvan évvel a prágai kongresszus, a párizsi kiállítás után a kollégákat? Ugyanarra, mint amire Florența Pretorian biztatta őket 1931-ben. Mit is mondott a pályakezdő rajztanár? „Románia még távol áll attól, hogy saját módszerekről beszélhessünk ezen a területen. Addig is, amíg ez kialakul, arra buzdítom a kollégákat, hogy külön-külön kísérletezzék ki azokat a tanítási módokat, amelyek a tevékenység megszeretéséhez, lelkes műveléséhez vezethetnek.”

Kérdés, hogy heti egy órában, ilyen munkafeltételek, fizetések mellett, gyakran két-három iskolában is tanítva, hol fogunk találni olyan áldozatkész, elkötelezett pedagógusokat, akik a fentiek dacára nemcsak a pályán maradnak, hanem az igazgatóik, tanfelügyelők nemtetszése, érdektelensége ellenére új, hatékony tanítási módokat kísérleteznek ki a saját pénzükön, a szabad idejükben, hogy azokat az állami iskolákban teljesen önzetlenül alkalmazzák?

